

Anna Motak

Publiczna Szkoła Podstawowa
im. św. Jana Pawła II w Iwkowej

anna.motak@iwkowa.edu.pl <https://orcid.org/0000-0002-3322-695X>

Małgorzata Krzyszkowska

Publiczna Szkoła Podstawowa
im. św. Jana Pawła II w Iwkowej

malgorzata.krzyszkowska@iwkowa.edu.pl <https://orcid.org/0000-0003-1927-3503>

INTEGRACJA W EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ – ROZWIĄZANIA PRAKTYCZNE

INTEGRATION IN EARLY CHILDHOOD EDUCATION – PRACTICAL SOLUTIONS

Abstrakt: Pomyślność integracji w edukacji wczesnoszkolnej zależy od wielu czynników. Możemy tutaj powiedzieć zarówno o możliwościach, jak i trudnościach. Integracja obejmuje szereg działań dążących do harmonijnego współdziałania wszystkich uczniów w klasie, nie tylko w szkole, ale również w czasie wolnym. Jednym z tych działań było stosowanie metod i technik, mających na celu zniesienie barier edukacyjnych – przede wszystkim językowych, mentalnych i psychologicznych.

Słowa kluczowe: integracja, Ukraina, uchodźcy

Abstract: The success of integration in early childhood education depends on many factors. There are both opportunities and difficulties. The integration includes a range of activities aimed at the harmonious interaction of all the pupils in the class, not only at school, but also in their free time. One of these activities was the use of methods and techniques aimed at removing educational barriers - especially linguistic, mental and psychological barriers.

Keywords: integration, Ukraine, refugees

Integracja

Integracja to nic innego jak zespolenie jakiejś grupy, scalenie jej, umocnienie we wspólnym działaniu. Według słownika wyrazów obcych „integracja to proces tworzenia się całości z części, zespalanie się elementów w całość” (Sobol, 1995).

Moim zadaniem, jako nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej, jest zadbanie o to, aby ta integracja przebiegła pomyślnie. Ostatni rok był wyjątkowo trudny. Do naszej społeczności szkolnej dołączyły dzieci z Ukrainy. Tym bardziej zatem należało postarać się o to, aby, mimo stresu i traumy, które im towarzyszyły, jak najlepiej przystosowały się do nowych warunków i nowej społeczności.

Pomyślność integracji w edukacji wczesnoszkolnej zależy od wielu czynników. Możemy tutaj powiedzieć zarówno o możliwościach, ułatwieniach, jak i trudnościach. Małe dzieci są otwarte i łatwo przystosowują się do nowej rzeczywistości. Są ciekawe świata, łatwo nawiązują znajomości i przyjaźnie. Lubią się bawić i zdobywać wiedzę. Nauczyciel jest dla nich autorytetem. To z całą pewnością sprzyja poznawaniu się i integracji. Nowy członek klasy, w tym wypadku dziecko spoza naszego kraju, jest przyjmowane z zainteresowaniem i z troską. Im dziecko mniejsze, tym szybciej pokonuje barierę językową, nie wstydy się porozumiewać za pomocą gestów czy mimiki.

Aby proces integracji dziecka ukraińskiego przebiegł pozytywnie, konieczne jest także pokonanie wielu trudności. Pierwszą, chyba najistotniejszą, jest problem z porozumiewaniem się, wynikający z różnicy językowej. O ile, tak jak wspomniałam wcześniej, małe dzieci są otwarte i łatwo nawiązują znajomości, o tyle trudno o entuzjazm w początkowej fazie, kiedy dzieci się nie rozumieją. Duża w tym rola wychowawcy, aby dzieci jak najszybciej przełamały nieśmiałość. Kolejną trudnością w nawiązaniu nowych relacji może być przeżyty stres związany z koniecznością opuszczenia swojego kraju, potrzebą nagłego dostosowania się do nowych realiów. To niewątpliwie jest bardzo trudne dla każdego człowieka, a tym bardziej małego dziecka.

Integracja przez metody i formy

Integracja przez edukację obejmuje szereg działań dążących do harmonijnego współdziałania wszystkich uczniów w klasie, nie tylko w szkole, ale również

w czasie wolnym. Jednym z tych działań było stosowanie przeze mnie metod i technik mających na celu zniesienie barier edukacyjnych – przede wszystkim językowych, mentalnych i psychologicznych. W mojej pracy najczęściej posługuję się metodami i technikami, takimi jak: eksperyment, zabawa, wycieczki oraz „wspólne wydarzenia” klasowe.

Eksperyment to metoda będąca odpowiedzią na zainteresowania oraz naturalną ciekawość poznawczą dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Nie ma lepszej metody na wyjaśnienie dzieciom w przystępny sposób, procesów i zjawisk zachodzących wokół nas, szczególnie w grupie, w której barierą stanowi język. Wykorzystanie tej metody narzucała konieczność stosowania rozmaitych środków dydaktycznych. Dzięki nim „można ilustrować abstrakcyjne pojęcia, prawa i teorie [...] a także pokazywać przedmioty i obiekty trudne lub niemożliwe do bezpośredniego postrzegania” (Dziurzyńska-Pyrasz i in., 2011), a to znacznie ułatwia komunikację.

Rys. 1. Eksperymenty z powietrzem
Źródło: fotografia własna.

Rys. 2. Eksperymenty z wodą
Źródło: fotografia własna.

Zabawa dominującą formę aktywności dziecka. Nie może jej zabraknąć w edukacji wczesnoszkolnej. Przede wszystkim sprzyja wszechstronnemu rozwojowi dziecka, jest źródłem radości i relaksu. Według A. Klim-Klimaszewskiej „zabawa jest tym działaniem, które pozwala dziecku poznać lepiej świat, stosunki społeczne, kształci umiejętność społecznego działania, zaspokaja potrzebę ogólnej aktywności, a także tworzy pozytywne stany uczuciowe i rozładowuje napięcie emocjonalne” (Grabowski, 2011). Szczególnie w przypadku klas, do których uczęszczają uchodźcy, zabawa jest kluczowym elementem integrującym. Ułatwia kontakty między rówieśnikami oraz opiekunami, sprzyja zacieśnianiu relacji koleżeńskich oraz współpracy w dążeniu do celu i niejednokrotnie pozwala na odblokowanie swoich emocji, będących konsekwencją traumatycznych wydarzeń. Bardzo często korzystam z zabaw z chustą animacyjną, zabaw kołowych, ruchowych, relaksacyjnych oraz gier edukacyjnych.

Rys. 3. Zabawy z chustą animacyjną

Źródło: fotografia własna.

Rys. 4. Zabawy konstrukcyjne

Źródło: fotografia własna.

Wycieczki to kolejna forma pełniąca wielorakie funkcje w edukacji. W przypadku, kiedy w klasie pojawiają się nowi uczniowie, bardzo istotną sprawą jest integracja grupy. Wspólne wyprawy zbliżają do siebie, sprzyjają zacieśnianiu przyjaźni w luźnej i oderwanej od szkolnych murów atmosferze. Dla nauczyciela stanowią podłoże poznania uczniów w sytuacjach innych, niż te szkolne. „Nigdzie młodzież nie żywa się wzajemnie tak jak na wycieczce, gdzie wszyscy mają wspólne cele, razem pokonują pewne trudności i muszą swoje osobiste wymagania podporządkować dobru grupy, nigdzie wychowawca nie pozna tak szybko swoich wychowanków i nie nawiąże z nimi bliskich, przyjacielskich stosunków” (Michalska, 2023). Już końcem września udałam się z moją klasą do wioski indiańskiej w Zalasowej, gdzie dzieci mogły poczuć się jak prawdziwi Indianie, strzelając z łuku, rzucając włócznią, śpiewając i tańcząc wokół wioski. Uczniowie wzięli również udział w warsztatach rękodzieła. Z okazji Mikołajek wybraliśmy się do Kopalni Soli w Bochni. Nie zabrakło również wycieczek w celu poznania najbliższej okolicy.

Rys. 5. Wycieczka do Zalasowej

Źródło: fotografia własna.

Rys. 6. Wycieczka do kopalni soli

Źródło: fotografia własna.

Zasadniczym punktem w integracji przez edukację są „wspólne wydarzenia” klasowe. Te działania angażują wszystkich uczniów, dlatego też w wielkim stopniu oddziałują na relacje koleżeńskie oraz uczniów i wychowawców. Atmosfera panująca w klasie jest dla mnie bardzo istotna, to też wykorzystuje nadarzające się okazje, aby nadać im rangę klasowych wydarzeń. Oprócz świętowania urodzin i innych ważnych dni w roku organizuję również akcje, takie jak pieczenie pierników czy przygotowanie wspólnego wielkiego śniadania.

Rys. 7. Pieczenie pierników

Źródło: fotografia własna.

Rys. 8. Spotkanie opłatkowe

Źródło: fotografia własna.

Nauka języka polskiego

Kolejnym działaniem integracji przez edukację jest nauka języka polskiego. Moja uczennica – oprócz codziennych zajęć z klasą – dodatkowo uczestniczy dwie godziny w tygodniu w zajęciach dla dzieci z zagranicy. Te zajęcia odbywają się w ramach gminnego projektu. Uczestniczą w nim dwie dziewczynki –

jedna z Ukrainy oraz druga z Wielkiej Brytanii. Oprócz tego Kateryna bierze udział sześć godzin w tygodniu w zajęciach prowadzonych przez polonistę i przeznaczonych wyłącznie dla dzieci z Ukrainy. Za zgodą Pana Dyrektora w zajęciach tych uczestniczą również rodzice dziewczynki, którzy z wielką chęcią i zaangażowaniem uczą się naszego języka. Kateryna na dzień dzisiejszy posługuje się ze zrozumieniem językiem polskim. Problemem są pojedyncze słowa na bieżąco wyjaśniane w czasie lekcji.

Rys. 9. Zajęcia dodatkowe z j. polskiego

Źródło: fotografia własna.

Rys. 10. Zajęcia dodatkowe z j. polskiego

Źródło: fotografia własna.

Współpraca rodziców

Bardzo istotna w przypadku uchodźców z Ukrainy jest współpraca rodziców ze środowiskiem szkolnym. Dziecko, które widzi zaangażowanie rodzica, czuje

się pewniej i bezpieczniej. „Uczniowie, którzy nie czują zaangażowania ze strony rodziców, mogą osiągać niższe wyniki w szkole, mieć problemy z zachowaniem, niechętnie uczestniczyć w zajęciach dodatkowych” (Jakubowicz-Bryx, 2015). Niezwykle ważne są kontakty rodziców z wychowawcą. To oni najczęściej przekazują, jakie są odczucia ich pociech co do nowej szkoły, kolegów i nauczycieli. Pozwala to na szybką reakcję w razie jakichkolwiek problemów. Rodzice mojej ukraińskiej uczennicy od samego początku współpracują ze szkołą. Przeprowadziliśmy rozmowy dotyczące pobytu dziecka w szkole, a także dotyczące adaptacji Kateryny do nowych warunków. Ponadto na bieżąco odczytują informacje w systemie Librus, dbają o to, by dziewczynka była przygotowana do lekcji, uczestniczą w zebraniach z rodzicami. Ich stosunek do szkoły jest poważny. Należy także zwrócić uwagę na fakt, że oni również integrują się z pozostałymi rodzicami z klasy. Angażują się w przygotowanie uroczystości, np. z okazji Dnia Babci i Dziadka. Dzięki nauce języka polskiego doskonale funkcjonują w nowym środowisku. Niestety, taka postawa nie dotyczy wszystkich uchodźców. W szkole mieliśmy również uczniów, których rodzice w ogóle nie interesowali się nową szkołą swoich pociech, do tego stopnia, że nie poinformowali nawet o swoim powrocie do ojczyzny. W tym miejscu zwracam również uwagę na niezwykle otwartość i pomoc ze strony polskich rodziców, którzy sami nawiązywali kontakty z ukraińską rodziną oraz organizowali prywatne spotkania dzieci w domach w celu nawiązania relacji koleżeńskich.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna

Uczniowie przybywający z Ukrainy niewątpliwie wymagają pomocy psychologiczno-pedagogicznej. W pierwszej kolejności takiego wsparcia udziela wychowawca, przy współpracy z pedagogiem i psychologiem szkolnym. Konieczne jest wstępne rozpoznanie sytuacji dziecka. Mówimy tutaj o ewentualnych problemach dydaktycznych, związanych z niezajomością języka czy różnicami programowymi, ale także tych emocjonalnych, związanych z doświadczeniem wojny. Uczniowie ukraińscy, podobnie jak polscy uczniowie, mogą prezentować indywidualne tempo i dynamikę rozwoju, zróżnicowane umiejętności szkolne, predyspozycje osobowe. W przypadku dziecka w edukacji wczesnoszkolnej, trudności i braki dydaktyczne stanowią mniejszy problem, niż w przypadku dziecka starszego. Uczeń jest bowiem na początku edukacji i przyswajanie wiedzy „od zera” przychodzi łatwiej. Ale obserwacja dziecka przybywającego z zagranicy ważna jest także z innego powodu. Istotne jest, aby nie przeoczyć ewentualnych uzdolnień dziecka, aby te zdolności rozwijać na równi z innymi dziećmi.

Lekcje religii

Ważną kwestią w przypadku dzieci z Ukrainy jest decyzja o uczęszczaniu lub nie na lekcje religii. Rodzice mojej uczennicy zdecydowali o uczęszczaniu Kateryny na te zajęcia w celu poznawania nowej religii, nie traktując tego jako przymusu czy próby nawrócenia.

Zakończenie

Podsumowując, integracja ukraińskich dzieci w polskiej szkole obejmuje szereg działań, bez których trudno byłoby osiągnąć sukces. Jednak każde z tych działań wymaga wysiłku i zaangażowania zarówno ze strony pracowników szkoły, jak i opiekunów – tych polskich i tych ukraińskich.

References

- Dziurzyńska-Pyrasz, B., Korabik, M., Łubocka, J., Sroka, W., Tarka, R. (2011). *Specyfikacja prowadzenia zajęć do programu „Trzy żywioły” – innowacyjny, interdyscyplinarny program ekologiczny realizowany metodą projektu edukacyjnego*. Wydział Nauk o Ziemi i Kształtowania Środowiska Uniwersytet Wrocławski.
- Grabowski, M. (2011). Zabawa jako podstawowa forma aktywizacji dziecka w wieku wczesnoszkolnym. *Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce: kwartalnik dla nauczycieli*, 2–3, 7–16.
- Jakubowicz-Bryx, A. (2015). Integracja społeczności szkolnej w kontekście zaangażowania rodziców w edukację na poziomie klas niższych. *Przegląd Pedagogiczny*, 1, 98–110.
- Michalska, G. (2023). *Rola i znaczenie wycieczek oraz pracy krajoznawczo-turystycznej w edukacji szkolnej*. Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych w Łodzi.
- Sobol, E. (red.) (1995). *Słownik wyrazów obcych*. Wydawnictwo Naukowe PWN.